אמונה בשואה ואחרי השואה – מערך שיעור (45 דק')

מערך למורה: מסגור, סרטונים, ציטוטים, שאלות מנחות וסיום רגוע

מהדורה למורה

🕯️ מסגור

שאלת האמונה בשואה ואחריה היא אחת השאלות העמוקות והרגישות ביותר שאפשר לשאול. ניצולים וניצולות, מאמינים ומאמינות, ספקנים ושאינם מאמינים – כל אחד ואחת התמודדו איתה בדרך שלהם. בעמוד הזה אין תשובה "נכונה" אחת: יש עדויות, מחשבות ושאלות, ויש מקום של כבוד לכל עמדה.

כללי שיח

- מקשיבים עד הסוף, בלי לקטוע ובלי לשפוט.
- אין תשובה נכונה או לא נכונה – יש עמדות, רגשות ושאלות.
- מכבדים מאמינים ומאמינות וגם מי שאינם מאמינים – אף אחד לא צריך לשכנע אף אחד.
- השיתוף הוא בחירה: מותר לומר "אני מוותר/ת הפעם".
- מה שנאמר בכיתה נשאר בכיתה.
- מי שמרגיש/ה צורך לצאת לרגע או לדבר עם מבוגר/ת – זה בסדר, והיועצת זמינה.

⏱️ מהלך השיעור

דקות	שלב	מה עושים
0–5	**פתיחה ומסגור**	המורה מציג/ה את הנושא בעדינות: היום נקשיב לעדויות ולמחשבות על אמונה בשואה ואחריה. קוראים יחד את כללי השיח. מדגישים: אין תשובה אחת נכונה, השיתוף בחירה.
5–12	**צפייה ראשונה**	צופים בעדות הקצרה (דקה אחת). דקה של שקט. כל אחד ואחת רושמים לעצמם מילה אחת שנשארה איתם – בלי חובה לשתף.
12–27	**תחנות ציטוטים בקבוצות**	הכיתה מתחלקת ל-6 קבוצות. כל קבוצה מקבלת כרטיס ציטוט אחד (מהעמוד ועונה: מה אומר הדובר? איזו דרך להתמודד עם הסבל הוא מציע? מה בדבריו מדבר אליכם – ומה מאתגר אתכם? (אפשר להוסיף צפייה בעדות נוספת לקבוצה.)
27–38	**מעגל שיח**	כל קבוצה מציגה במשפט את הציטוט ואת הרעיון שלו. המורה מנחה/ה בעזרת 2–3 שאלות מנחות. המורה שומר/ת על איזון: גם קולות של אמונה, גם קולות של שאלה וספק – כולם לגיטימיים.

38–45	**סיום רגוע**	כל תלמיד ותלמידה כותבים על פתק (בלי שם): "משפט אחד שאני לוקח/ת איתי מהשיעור". המורה מקריא/ה 2–3 פתקים (באישור), ומסיים/ת במשפט על זיכרון, כבוד האדם ובחירה בחיים. תזכורת: מי שרוצה לדבר – אנחנו כאן, וגם היועצת.

סרטונים מוצעים (קישורים באתר)

- **עדות קצרה: אמונה בתקופת השואה** (דקה אחת) – ניצול שואה, שהיה לרב, מספר בקצרה איך ראה את האמונה שלו בתקופת השואה. קטע קצר ושקט, מתאים לפתיחת השיעור.
- **עדות: אמונה בתוך השבר** (כ-4 דקות) – קטע מתוך סרט עדות: ניצול מספר על התמודדות עם שאלות של אמונה בזמן השואה ועל ההמשכיות אחריה. מתאים לדיון בקבוצות.
- **עדות: לשמור על מנהג בתנאים קשים** (כ-5 דקות) – ניצולת מספרת איך היא ובני משפחתה השתדלו לשמור על מנהגים דתיים במחנות, גם כשהדבר היה קשה מאוד. אין בקטע תיאורים קשים.
- **הצלת ספרי תורה בגטו** (כ-2 דקות) – קטע מתוך סרט עדות על נער בגטו שהשתתף בהצלת ספרי תורה. סיפור על מסירות, זיכרון ותקווה.
- **שיח: אמונה אחרי השואה** (כ-24 דקות (מומלץ לבחור קטע של 5–8 דקות)) – שיחה בין שני אנשי רוח שעברו את השואה – הסופר אלי ויזל והרב יהודה עמיטל – על השאלה איך אפשר להאמין, לשאול ולחיות אחרי השואה. כל אחד מציג דרך אחרת, בכבוד הדדי.

? שאלות מנחות

1. מה עזר לאנשים לשמור על צלם אנוש ועל עולמם הפנימי בתנאים כמעט בלתי אפשריים?
2. אילו תגובות שונות לשאלה "איפה היה אלוהים?" שמעתם בשיעור? במה כולן מכבדות את הסבל?
3. האם אמונה יכולה לכלול גם שאלות, כעס ומחאה? ואם כן – איך?
4. מה אפשר ללמוד גם ממי שהתחזק באמונתו וגם ממי שאיבד אותה ובנה את חייו מחדש?
5. מה המשמעות של שמירה על מנהג, תפילה, שיר או ספר – כשהכול סביב קורס?
6. איך אנחנו, כיתה עם אנשים שמאמינים בדרכים שונות או אינם מאמינים, יכולים לדבר על זה בכבוד?

הערות למורה

- לצפות בכל הסרטונים לפני השיעור ולבחור את המתאימים לכיתה.
- לא להפוך את השיעור לוויכוח "מי צודק" – המטרה היא הקשבה והבנה של מגוון תגובות.
- לשים לב לתלמידים ולתלמידות מבני משפחות של ניצולים או במצב רגשי רגיש; לתאם מראש עם היועצת.
- להימנע מתיאורים גרפיים ומתמונות קשות.
- הציטוטים מובאים בתרגום או בעיבוד חופשי – כדאי לבדוק את הנוסח המדויק לפני הדפסה (מסומן לוודא).

התאמות

חנ"מ: צופים רק בעדות הקצרה (דקה אחת), עם עצירה והקראה. · שאלה אחת: מה עזר לאנשים להמשיך? (בחירה מתוך 3: משפחה וחברים · תפילה ומנהגים · תקווה) · כרטיס סיום: ציירו או כתבו מילה אחת של תקווה.

עולים: מילים חשובות: אמונה · תפילה · שאלה · ספק · תקווה · זיכרון · ניצול/ניצולה. · שאלה פשוטה: מה עזר לאנשים לחיות בזמן קשה? · משפט לסיום: "אני זוכר/ת ש..."

יסודי: לשכבות היסודי לא מומלץ לעסוק בשאלת האמונה בשואה. אפשר לעסוק בנושא רק בהתאם להנחיות הצוות, ובדגש על עזרה הדדית, תקווה וזיכרון.

לוודא:

- כל הציטוטים מובאים בתרגום/עיבוד חופשי – לוודא נוסח מדויק לפני הדפסה.
- פרנקל – משפט מספרו המפורסם על משמעות (תרגום חופשי).
- הרב ניסנבוים – "קידוש החיים": דברים המיוחסים לו בעדויות מגטו ורשה.
- הרב קלונימוס קלמיש שפירא – רעיון השתתפות ה' בצער מדרשותיו בגטו (עיבוד).
- פרימו לוי – מתוך ראיון מאוחר (עיבוד חופשי).
- אמיל פקנהיים – "המצווה ה-614" (עיבוד חופשי).
- יש לצפות בסרטונים לפני השיעור ולוודא שהם מתאימים לכיתה.

כרטיסי ציטוט לתחנות (לגזירה)

שם: _____ כיתה: _____ תאריך: _____

ציטוט 1 · תרגום/עיבוד חופשי

„אפשר לקחת מאדם הכול – חוץ מדבר אחד: את החירות האחרונה שלו, לבחור איך להתייחס למצב שבו הוא נמצא."

– ויקטור פרנקל (1905–1997), פסיכיאטר וניצול שואה

? איך הרעיון של "בחירה פנימית" יכול לעזור לאדם – מאמין או לא מאמין – בתקופה קשה?

ציטוט 2 · תרגום/עיבוד חופשי

„זוהי שעה של קידוש החיים: חובה עלינו לשמור על החיים ולהמשיך לחיות כיהודים, ולא רק להיות מוכנים למות."

– הרב יצחק ניסנבוים (1868–1942), בגטו ורשה

? מה פירוש הרעיון "קידוש החיים"? למה הוא היה חשוב כל כך בגטו?

ציטוט 3 · תרגום/עיבוד חופשי

„גם בשעות החשוכות ביותר, הקב"ה כביכול אינו רחוק – הוא שותף לכאב של עמו."

– הרב קלונימוס קלמיש שפירא (1889–1943), בדרשותיו בגטו ורשה

? איך רעיון כזה יכול היה לחזק מאמינים? אילו שאלות הוא משאיר פתוחות?

ציטוט 4 · תרגום/עיבוד חופשי

„לא הפסקתי לשאול, לכעוס ולהתווכח – אבל גם לא הפסקתי לפנות."

– אלי ויזל (1928–2016), סופר וניצול שואה

? האם אפשר להאמין ולשאול שאלות קשות בו זמנית? מה דעתכם?

ציטוט 5 · תרגום/עיבוד חופשי

„אחרי מה שראיתי, לא יכולתי עוד להאמין."

— פרימו לוי (1919–1987), סופר וניצול שואה

? איך מכבדים בשיח גם מי שאיבד את אמונתו בעקבות הסבל?

ציטוט 6 · תרגום/עיבוד חופשי

„יש עלינו חובה להמשיך לחיות כיהודים, לזכור ולא לוותר על התקווה – כדי שהרוע לא ינצח."

— אמיל פקנהיים (1916–2003), הוגה דעות

? איך הרעיון הזה מחבר בין זיכרון לבין בחירה בחיים?

✍️ דף רפלקציה לתלמיד/ה

שם: _____ כיתה: _____ תאריך: _____

השיתוף הוא בחירה. אין תשובה נכונה או לא נכונה.

1. מילה אחת או משפט שנשארו איתי מהעדות:

2. הציטוט שדיבר אליי (או שאתגר אותי) – ולמה:

3. מה עזר לאנשים לשמור על עולמם הפנימי בזמן קשה?

✂️ **משפט אחד שאני לוקח/ת איתי:** _____